

Марија Илић¹

Балканолошки институт САНУ

НАРАТИВИ ЛИЧНОГ ИСКУСТВА И МЕЋУЕТНИЧКИ БРАКОВИ МЕЂУ СРБИМА У МАЂАРСКОЈ²

Апстракт: Када је међу Србима у Мађарској након Другог светског рата нагло порасла стопа егзогамије и достигла једну од највиших стопа међу мањинама, тема међуетничких бракова постала је предмет преговарања и сукобљавања различитих идеолошких позиција. У раду се анализирају наративи Срба из Чипа у Мађарској о међуетничким браковима. На примеру два наратива чипских саговорника показује се како наратори сукобљене, идеолошке опције доводе у унутарњи дијалог и позиционирају своју тачку гледишта.

Кључне речи: антрополошка лингвистика, Срби у Мађарској, теренска истраживања, међуетнички бракови, хетероглосија, наратив личног искуства

1. Увод: међуетнички бракови и аналитички концепти

У малој заједници Срба у Чипу у Мађарској, која је вековима живела у затвореној друштвеној мрежи, заснованој на етничкој и религијској (православној) ендогамији, након Другог светског рата долази до отварања ка међуетничким браковима са суседним католицима и протестантима, тј. Немцима и Мађарима. Тема међуетничких бракова постаје предмет драматичних преговарања и једно од главних идеолошких језгара дискурса припадника старије генерације. Посебно се наративи личног искуства користе као лингвистичка средства посредством којих се сукобљене, идеолошке опције доводе у унутарњи дијалог.

У анализи усменог дискурса полазим од теоријских и методолошких концепата који су примењивани у антрополошкој лингвистици. Први се заснива на теорији Михаила Бахтина, према којој се сваки говорни чин

¹ marija.mail@gmail.com

² Рад је настао у оквиру пројекта Балканолошког института САНУ "Етничка и социјална стратификација Балкана" (бр. 148011), који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије. Теренска истраживања је финансијски помогла Српска самоуправа Будимпешта.

доводи у везу са једном или више идеолошких позиција, тј. концепт хетероглосије дискурса. Други се заснива на теорији наратива личног искуства америчког лингвисте Виљема Лабова, која се широко примењује у хуманистичким наукама.

У раду прво излажем Бахтинов теоријски концепт хетероглосије (2) и Лабовљево теорију наратива личног искуства (3). Након тога, представићу основне одлике односа Срба у Мађарској према међуетничким браковима; историјат и друштвену мрежу Срба из Чипа, као и принципе теренског истраживања (4). У аналитичком делу, на примеру два наратива личног искуства, испитујем како говорници различите идеолошке позиције доводе у унутарњи дијалог и како позиционирају своју тачку гледишта (5). На крају је приложен Appendix са конвенцијама транскрипције говора.

2. Дискурс као хетероглосија

У проучавању дискурса³, Бахтин је утврдио да је суштинско својство сваке појединачне речи, исказа, социјалног дијалекта и језика – хетероглосија и дијалогичност (рус. *разноречие, диалогичност* Bakhtin 1981; Bahtin 1989). Штавише, може се говорити о примордијалној дијалогичности дискурса између речи у оквиру једног исказа, исказа у оквиру једног дијалога, социолеката у оквиру националних језика, националних језика у оквиру исте културе (Bakhtin 1981, 275).

Поред тога, и унутарња дијалогичност је инхерентна особина дискурса, јер се сваки сегмент дискурса формира у непрестаном односу према говору "другога". Тенденција да се асимилије говор "другог" има дубљи значај у идеолошком формирању појединца: дискурс "другога" није само информација, него одређује базу идеолошког односа према свету код појединца. При том, говор "другога", како сматра Бахтин, продире у наш дискурс као "ауторитарни" и као "унутарњи убеђивачки дискурс" (рус. *авторитетное слово, внутренне убедительное слово*) (Bakhtin 1981, 342). Иако могу бити уједињени у једној речи или исказу као симултани гласови, ауторитарни дискурс и унутарњи убеђивачки дискурс се ипак најчешће јављају као дијалогични и конфликтни унутарњи гласови.

³ Под *дискурсом* се у лингвистици најчешће подразумевају две ствари: (1) говорна структура која надилази једну реченицу, (2) свака употреба језика у неком контексту, било у писаној или усменој форми, чије основне јединице могу бити тонске, клаузе, искази, пропозиције, следови (секвенце) и редови (тј. турнуси), говорни чинови, разговорни пасуси, у зависности од тога шта се проучава и који методолошки приступ аутор заступа (исп. Schifffrin 1994, 27; Savić 1993, 58–59; Chafe 1994, 53; Polovina 1987, 14; Stević 1997, 10). У овом раду *дискурс* користим као термин за контекстуализовану употребу језика, било у писаној, било у усменој форми.

Ауторитарни дискурс је већ признат у прошлости и обично се приписује некој ауторитарној инстанци коју појединац доживљава као хијерархијски вишу од себе (нпр. религијској, политичкој, моралној, традицији, прецима, старијима, учитељима), док унутарњи убеђивачки дискурс није подржан неким ауторитетом. Ауторитарни дискурс се, како наводи Бахтин, преноси, он се може прихватити или одбацити, али се о њему не може преговарати (Bakhtin *н. д.* 343). Унутарњи убеђивачки дискурс је предмет преговарања и извор нове креативности (*н. д.*, 346).

Управо путем ова два типа дискурса, ауторитарног и унутарњег убеђивачког, саговорници из Чипа заступају различите, често сукобљене идеолошке позиције. Основно лингвистичко средство за остваривање унутарњег дијалога су наративи личног искуства који тематизују друштвено осетљива питања, као што је питање међуетничких бракова. У даљем току рада стога укратко излажем Лабовљеву теорију наратива личног искуства.

3. Лабовљев наратив личног искуства

Као два главна правца у наративној анализи у другој половини XX века, могу се издвојити структуралистичка наратологија – која се развија од 1950-их (радови Владимира Пропа, Клода Леви-Строса, Роланда Барта, Цветана Тодорова, Жерара Женета) и Лабовљев наратив личног искуства (исп. Johnstone 2001; Labov, Waletzky [1967] 2003; Labov 1976, 1984).

До усмених наратива Лабов је дошао истражујући вернакуларе, које он дефинише као неформалне језичке варијетете које користимо спонтано и који мање подлежу свесној контроли начина говора. Да би што више избегао усмереност говорника ка "надгледању" и кориговању свог говора, Лабов је у социалингвистичким интервјуима подстицао саговорнике да причају наративе личног искуства који их највише емотивно ангажују, нпр. искуства када су били у смртној или некој другој великој опасности. Лабовљев поступак се показао као делотворан и омогућио му да дође до репрезентативног узорка свакодневног разговорног стила. Поред тога, Лабов је дошао до корпуса усмених наратива личног искуства, на основу кога је развио теорију наратива.

Како сматра Лабов, наратив није било који разговор о прошлости нити о догађајима, него темпорално структурирање или секвенцијалност. Наративне јединице тј. клаузе⁴, рекапитулирају искуство следећи редо-

⁴Клауза се у лингвистици дефинише као граматичка јединица која садржи предикат и субјекат (експлициран или подразумеван), и исказује одређену пропозицију (садржај).

след (хронологију) оригиналних догађаја. У наративима личног искуства (НЛИ – М.И.), клаузе су спојене временским спојницама (енг. *temporal juncture*), а минимални наратив јесте онај који садржи макар једну временску спојницу (Labov, Waletzky *н. д.*, 88). Основна временска релација у наративу, према томе, јесте "а-онда-б". Тако исказ "Трчао сам и пао" јесте наратив јер садржи временску спојницу "а-онда-б", док исказ "Смејао сам му се, и смејао" то није (Labov, Waletzky *н. д.*, 89). Према томе, минимални наратив, Лабов дефинише као:

A sequence of two clauses which are temporally ordered: that is, a change in their order will result in a change in the temporal sequence of the original semantic interpretation (Labov 1976, 361).

Семантичка интерпретација НЛИ дакле зависи од очекивања да су се описани догађаји одвијали по истом редоследу како што је исприповедано (Labov, Waletzky *н. д.*, 91). Наравно постоје и многи двосмислени искази где је тешко одредити да ли се ради о сукцесивним или симултаним радњама.

Поред наративних клауза, које не могу мењати места у наративу, структуру НЛИ чине и слободне клаузе, које могу међусобно мање-више слободно мењати места, а да се при том не мења оригинална семантичка интерпретација временског редоследа. Управо променљив распоред слободних клауза утиче на променљиву површинску структуру НЛИ и доводи до различитих верзија истог наратива (Labov, Waletzky *н. д.*, 90).

Лабов (Labov 1976) је такође предложио и општи модел потпуно развијеног, "идеалног" НЛИ, који се састоји од шест структурних делова:

- (1) апстракт или сажетак (енг. *abstract*): "О чему је прича?"; служи као увод који укратко сумира и често даје поенту приче;
- (2) оријентација (енг. *orientation*): "Ко, где, када и зашто?"; обезбеђује информације о ликовима, времену, месту и околностима приче;
- (3) заплет или усложњавање радње (енг. *complicating action*): "Шта се десило?"; даје основни костур наратива;
- (4) евалуација (енг. *evaluation*): "Па шта?"; даје одговор на питање зашто је ова прича вредна причања и помаже да наратор искаже свој став према догађајима о којима приповеда;
- (5) расплет (енг. *resolution*): "Како се све завршило?"; често у наративу долази до преклапања и стапања расплета и евалуације;
- (6) кода (енг. *coda*): везује причу са тренутком приповедања, њоме се сигнализира да је приповедање завршено, нпр. "То је то!", "То је било најважније!", "Данас више немам проблема!".

Према Лабовљевој концепцији, само је заплет обавезни нуклеус сваког наратива (Labov 1976, 370). Лабов је такође истакао посебну важност евалуације, без које се наративи чине без поенте и указао на њене различите облике: (екстерне) експлицитне евалуативне клаузе и (утиснута) имплицитна евалуација, као нпр. навођење директног говора, увођење трећег лица као резонера, затим разна одступања од основне наративне синтаксе као лексички интензификатори, понављање, поређења, корелације, и др.

3.1. Примена и критика Лабовљевог модела

Лабовљев модел је широко примењиван у хуманистичким наукама, и то у анализи различитих културних заједница и жанрова (исп. Polanyi 1979, 1984, 1985; Bell 1991; Linde 1993; Stević 1997; Holmes 1998; Johnstone 1993, 2001; de Fina 2003). Према Ливији Полањи (1979, 209), Лабовљев модел добро оцртава културолошку детерминанту "западне" идеологије – тј. опсесију временом. Истраживања неиндоевропских прича показују пак да приче често нису временски (хронолошки) структуриране, него да могу бити релевантни други принципи, нпр. место на коме се одигравају догађаји (исп. Barth 1975 цит. према Polanyi 1979, 208; Johnstone 2001, 642). Такође, утврђене су значајне разлике у конструисању наратива које су условљене типом културе којој говорници припадају или родом саговорника (исп. Holmes 1998; Johnstone 1993).

Примена Лабовљевог модела допринела је осветљавању улоге појединих секција наратива, а посебно је истакнута евалуација, као најважнији део наратива са становишта социјалне интеракције (Polanyi 1984, 82; Linde 1993, 72). Бројна истраживања су показала да се многи наративи не уклапају у Лабовљев модел, нпр. аутобиографије и хронике немају поенту, затим, хабитуални наративи преносе догађаје који се одигравају увек изнова (исп. de Fina 2003, 14; Johnstone 2001).

Иако је Лабов истакао да су усмени наративи добијени као одговор на специфични стимулус током интервјуа и да због тога нису слободни од интерактивног ефекта, он није, како сматрају критичари, укључио интеракцију у опис усмене наратије (Schegloff [1997] 2003; Polanyi 1979; Stević 1997;). Рефлектујући социјалне везе између учесника интеракције, наративи показују изузетну разноликост у интерактивним структурама: од монолошких до полифонијских, од спонтаних до измамљених, од неспорних до спорних наратија, и др. Управо интерактивни моменти и евалуација у усменом наративу показују колико је важно да се не изгуби из вида социјална улога коју он врши.

У дискурсу о међуетничким браковима, саговорници из Чипа су најчешће користили наративе личног искуства, у оквиру којих су развијали -

унутарњи дијалог између различитих идеолошких позиција и одређивали сопствену тачку гледишта. У следећем делу рада покушаћу да укажем на друштвену сложеност појаве међуетничких бракова код Срба у Мађарској.

4. Међуетнички бракови Срба у Мађарској

Староседелачка популација Срба у Мађарској изводи своје порекло од историјских миграција у Угарску почев од краја XIV века, које су изазване отоманским освајањима на Балкану и губитком територија под управом хришћанских владара. Када су се досељавале у Угарску, српске заједнице нису образовале етнички компактан регион, тако да се о њима често говори у метафорама "острва", "архипелага", "енклава". Такође, миграције су биле дугорочан процес, па су заједнице настајале мешањем разних група које су пристизале у различитим периодима. Друштвени положај српског становништва у Угарској није зависио од етничке или верске припадности, већ од места живљења, тј. да ли су насељени у Војној граници као војници, на селима као кметови, у градовима, или су били припадници клера и аристократије (исп. Форишковић 1994: 268). То значи да је од самих почетака насељавања српско становништво било социјално раслојено и географски расуто.

Брачна пракса је међу вишим друштвеним слојевима, посебно међу племством и вишом грађанском класом, била пре условљена социјалним статусом него етничком или конфесионалном припадношћу супружника. Међу српским грађанством у Хабсбуршкој монархији, етничка егзогамија се почела практиковати у већој мери током XIX века (исп. Прелић 1999). У руралним заједницама, пак, све до Другог светског рата је доминантна етничка и религијска (православна) ендогамија. Тако су током XIX и прве половине XX века, поред етнички ендогамних бракова заступљени и бракови са православним Бугарима, Румунима и Цинцарима. Такође, у српским сеоским заједницама се у првој половини XX века почињу склапати бракови са припадницима католичких југословенских заједница, који говоре слични или исти језик, нпр. са 'Буњевцима', 'Рацима', Хрватима.⁵ Ипак, све до Другог светског рата, у сеоским заједницама су врло ретки примери бракова са Мађарима и Немцима, било да су католици или реформати. Разлози за ову дистанцу се налазе у томе што се Немци и Мађари доживљавају као значајно различити, у погледу веро-

⁵ Полунаводи уз етнике Буњевац и Рац сигнализирају да се ради о малим етничким заједницама које се због историјских околности нису формирале као нације у модерном значењу те речи, нити су се у потпуности интегрисале у друге нације, нпр. у Хрвате или Србе (исп. Прелић 2007; Szilágyi 2006, 2008).

исповести и језика, што доводи до страха од асимилације и губитка етничког идентитета и језика (исп. Прелић 1999, 2001; Илич 2008).

Након Другог светског рата и у оквиру српских руралних заједница - постаје доминантна етничка и религијска егзогамија. Штавише, српска - заједница у Мађарској има једну од највећих стопа егзогамије међу мањинама; међуетнички бракови су заступљени у свим социјалним - слојевима, а свака српска породица има искуство међуетничког брака у ужем или ширем породичном кругу (исп. Прелић 2008, 130). Разлози се налазе у интензивнијим социјалним контактима, нестанку језичке баријере, слабљењу затворених сеоских друштвених мрежа при чему избор партнера постаје ствар личног избора, као и у малобројности српске мањине.⁶ Према последњем државном попису у Мађарској из 2001, укупно 7.350 испитаника је исказало српску мањинску афилијацију према бар једном од четири критеријума: (1) националност, (2) културне и традицијске везе с неком националношћу, (3) матерњи језик (мађ. *anyanyelv*), (4) језик који се користи у породици и међу пријатељима (исп. Nepszámhlálás 2001; Vékás 2005; Tóth, Vékás 2005).

На основу антрополошких и етнoлошких истраживања Срба у Мађарској, закључено је да се традицијско уверење о националној припадности заснива на следећим критеријумима: православна вера, - српски језик, српско властито име, и етничка ендогамија (Прелић 1999, - 106). Ипак, истраживања су показала да у односу према међуетничким браковима постоје значајне генерацијске разлике: припадници старије генерације негативно вреднују етничку егзогамију, док су млађе генерације потпуно отворене за њу.⁷

У даљем току рада, на примеру мале говорне заједнице Срба из Чипа, која своје порекло изводи од историјске миграције у Угарску у XV веку, показашу како су се корените друштвене промене у другој половини XX века одразиле на промену друштвене мреже и довеле до суштинских преиспитивања традиционалних модела етничког идентитета, као што је модел етничке ендогамије.

⁶ Према социолошком истраживању међуетничких бракова у Југославији утврђено је да што је група мања то је већи проценат међуетничких бракова (Retrović 1985, 12).

⁷ Према овом истраживању, старији генерално одбијају могућност двоструког (сложеног) етничког идентитета; припадници средње генерације још увек више вреднују етничку ендогамију него егзогамију, али имају позитиван однос према међуетничким браковима; у најмлађој генерацији је преовлађујући позитиван однос према међуетничким браковима. Коначно, чак и најстарији Срби више цене етничку егзогамију него целибат или могућност да се остане без потомака (Прелић 2008, 200–204).

4.1. Мала говорна заједница Срба из Чипа

Место Чип (мађ. Szigetcsép) се налази на дунавском острву Чепел (мађ. Csepel-sziget), 30 км јужно од Будимпеште, а досељавање српске заједнице у околину Чипа се везује за XV век; порекло и разлог миграције ове заједнице у Угарску нису познати (исп. Pesty [1864] 1984). Од досељавања у Угарску српска заједница је неколико пута мењала своје насеље, а у Чип се насељава крајем XVI века (исп. Pesty *н. д.*; Илић 2010). Може се претпоставити да се заједница формирала спајањем староседелаца и новопристиглих миграната из Велике сеобе, а ови процеси се јасно огледају и у језичким цртама чипског варијетета, који представља мешавину екавских говора војвођанског типа са јекавским и косовско-ресавским.⁸

Око 1750. године у Чип су колонизовани Немци, углавном из околине Нириберга и Витемберга, тако да до су Другог светског рата доминантне две етничке групе: Срби православци и Немци католици; поред њих живи и неколико протестантских мађарских породица. Простор села је био подељен по етно-конфесионалном принципу на "православни" и "католички" односно *српски* и *швапски*, са православном и католичком црквом, гробљем и школом у једном, односно у другом делу.

У периоду након Првог светског рата, долази до масовне оптације српског становништва из Мађарске у Краљевину СХС: оптанти из Чипа су пресељени углавном у Бачки Брестовац, а чипска заједница Срба се након тога смањила за 18% (исп. Маловић 2001). Други велики догађај који је утицао на промену етничке структуре села односи се на колективно протеривање две трећине чипских Немаца (464 говорника немачког), након Другог светског рата.⁹ У немачке куће је насељено више од 500 Мађара из Мезекевешда у северној Мађарској (мађ. Mezőkövesd), Керешладања у југо-источној Мађарској (мађ. Körösladány) и Словачке (исп. Szigetcsép web) У послератном периоду, у Чипу је најбројнија мађарска заједница, затим следи немачка, док је српска заједница у сталном демографском опадању, и од 1980. године нема више од 150 припадника, што је 5% укупног становништва у Чипу (исп. Nepszámlálás 2001).

⁸ Мешавина овог типа карактеристична је за све српске варијетете у околини Будимпеште, исп. Ивић [1956] 1985, 68–88; Степановић 1994; о чипском варијетету исп. Николић 1993.

⁹ Протеривање је вршено у целој Централној и Југоисточној Европи, када је на основу одлука Постдамске конференције (1945), немачко становништво проглашено колективним кривцем (исп. Арог 2004; Илић 2008).

Од досељавања до Другог светског рата, тачније до 50-их година, у српској заједници као главна нормативна снага функционише затворена и густа друштвена мрежа, у којој су чланови вишеструко повезани: језички (у алоглотском окружењу мађарског и немачког), религијски (у већинској католичкој и протестантској средини), сеоском ендегамијом, сродством, суседством (сви су махом насељени у "српском" делу села), типом културе и занимања (традиционална култура и пољопривреда), и засебним институцијама (школа, црква, клуб, 'бирцуз').¹⁰ Густе и вишеструке социјалне везе утичу на формирање затворене групе која је способна да наметне извесни нормативни консензус својим члановима (исп. Milroy 1987, 136). Један од главних нормативних консензуса мале чипске заједнице је свакако била етничка и религијска ендегамија.

Подаци из Матичних црквених књига показују да у Чипу све до раних 50-их година (1896–1952) доминира сесока ендегамија, тј. у 70% свих бракова оба супружника су српског етничитета и рођени у Чипу. То значи да су, слично као и у другим српским местима у Мађарској, практиковани и бракови између сродника у трећем колену (исп. Прелић 1995, 100). Осим тога, до 50-их година, у 83,1% бракова супружници су Срби из Мађарске, а 97,6% бракова је између припадника православне вере (исп. *Матична књига венчаних*).¹¹

Након Другог светског рата долази до значајне смене друштвених оквира, која се одражава у секуларизацији и индустријализацији друштва, при чему мађарски постаје језик школства, радног места и предслов вертикалне социјалне мобилности. У Чипу долази до драстичне промене етничке структуре села и нарушавања етно-конфесионалне просторне сепарације, укидања вероисповедне школе, колективизације земље која води запошљавању у задругама или фабрикама. То све утиче на отварање друштвене мреже чипских Срба и слабљење њених норми. Тек након 50-их година српска заједница се отвара ка егзогамији, која постаје већинска у млађим генерацијама (исп. *Матична књига венчаних*).

Корените промене друштвене мреже одразиле су се у великој мери и на употребу језика, која показује висок степен корелације са годиштем

¹⁰ Битне карактеристике друштвених мрежа су: затвореност / отвореност (сви чланови се познају / не познају), вишеструка повезаност између чланова / повезаност по само једној основи (нпр. сродство, суседство, пријатељство, институције, итд.), као и густина (учесталост) контаката (исп. Milroy 1987; Vučković 2004).

¹¹ Подаци о сеоској ендегамији до Другог светског рата, могу се наћи и у истраживањима других српских заједница у Мађарској (исп. Косовац 1910; Прелић 1995, 1999).

говорника. У генерацији рођеној пре Другог светског рата присутна је симетрична двојезичност српског и мађарског, а у млађим генерацијама у корист мађарског. Лабаву друштвену мрежу, која одликује чипску заједницу у садашњем тренутку, обележава изразита хетерогеност комуникативних конвенција.

4.2. Теренска истраживања

Антропололингвистичка теренска истраживања српске заједнице у Чипу обављена су 2001. и 2008. године, а 80% саговорника су чинили припадници најстарије генерације, рођених између два светска рата (1919–1940). Ове саговорнике повезује неколико значајних карактеристика: сви су билингвални, завршили су српску основну вероисповедну школу, а мањи број њих касније и мађарску средњу или вишу школу; скоро 95% припадника старије генерације је склопило етнички ендегамне бракове, а већина њихове деце се налази у међуетничким браковима; већина деце и унука ове генерације се могу одредити као терминални (ограничени) говорници српског. Припадници старије генерације искусили су, дакле, драстичну промену друштвене мреже од затворене, која је наметнула снажан нормативни консензус етничке ендегамије, до лабаве, која напушта традиционалне моделе и већински практикује егзогамију.

Полазна основа у теренском истраживању је био етнолингвистички упитник Ане Плотњикове (Плотникова [1996] 2009), а интервјуи су били фокусирани на традиционалну културу и лексику. Матрица етнолингвистичког интервјуа намеће теме као што су: "Који су моји обичаји?" и, сходно томе, "У чему се моји обичаји разликују од 'других'?". Према томе, сам тип дискурса би се могао одредити као етноцентрични. Ипак, интервјуи су били отворени за дигресије саговорника и комуникативни контекст.

Тим Балканолошког института су Чипљанима представили локални функционери, и то као "истраживаче из матице" који истражују "старе обичаје" и српски језик, и упутили их да треба причати о обичајима, "језиком којим су говорили стари" како би се "сачували од заборавља". Истраживачима је тако приписана улога ауторитета из "матице", а саговорницима коетника из "дијаспоре". Ове комуникативне улоге су утицале на активирање посебних стратегија аутоцензуре и поверења. Према томе, материјал није погодан за детаљан антрополошки опис нити за социоллингвистичку анализу, али јесте за анализу пресека индивидуалних и колективних идентитета који се репродукују и конструишу у дискурсу.

5. Дискурс о међуетничким браковима

У дискурсу о међуетничким браковима, саговорници из Чипа су користили различите дискурзивне стратегије.¹² Најчешће је успостављана релација између пораста међуетничких бракова и демографског опадања српске заједнице, губљења језика и етничког идентитета. Оваква релација би се могла сврстати у "традиционалистичку", јер се везује за дискурс ауторитета (предака, традиције). Поред тога, у дискурсу чипских Срба међуетнички бракови се повезују слободом личног избора и трансформацијом традиционалних модела; ова идеолошка релација би се условно могла назвати "модернистичком".

На примеру два наратива личног искуства чипских Срба покушаћу да покажем како су саговорници примењивали различите дискурзивне стратегије¹³ у односу на тему међуетничких бракова: први пасус [1] је пример примене стратегије перпетуације, тј. одбране и оправдања традиционалног модела етничке ендогамије; други пасус [2] показује како саговорница уз помоћ трансформативне стратегије мења традиционални модел у нови образац "мешовитог" идентитета.

5.1. Перпетуација традиционалног модела

У првом интервјуу који сам имала у Чипу 2001. године, саговорница је, док се представљала, спонтано реферисала на негативан став заједнице према мешовитим браковима. Овакав исказ је вероватно мотивисан чињеницом да је саговорница једна од ретких из старије генерације која је остварила брак са Мађаром, при чему та аутобиографска околност представља за њу извор сталног личног преиспитивања (исп. Илић 2003). На њен исказ је свакако утицала и комуникативна улога приписана истраживачу као саговорнику из 'матике', који се у контексту овог

¹²У друштвеним наукама дискурзивна стратегија означава оријентацију говорника ка неком комуникативном циљу, која није нужно планирана до последњег детаља, већ може бити примењена и по аутоматизму (исп. Wodak *et al.* 2009, 32)

¹³Водак и др. (Wodak *et al.* 2009, 33) разликују четири важне макро-стратегије: (1) "конструктивне": њима се утврђује неки национални (или етнички) идентитет промовисањем јединствености, идентификације и солидарности, као и дистанцирања; (2) "перпетуацијске" (енг. *perpetuation*): одржавају и репродукују угрожени национални идентитет, тј. чувају га, подржавају и штите; (3) "трансформативне": њима се трансформише неки добро утврђени или познати став, исказ или наратив у неки други идентитетски образац који је говорник концептуализовао; (4) "деконструктивне": њима се деконструише неки утврђени модел или наратив, али се не нуди нов модел који би га могао заменити.

разговора може тумачити и као симболички представник замишљеног аудиторијума 'матице' коме се саговорница обраћа.¹⁴

У случају ове саговорнице, конфликт између колективне идеологије етничке ендогамије и идеологије личног избора је посебно изражен. Када у уводном представљању реферише на родитеље и њихов ендегамни брак, она уводи ауторитарни глас који приписује традицији или прецима и негативно евалуира међуетничке бракове ("И то је, верски било да Србин са Српкињом мора, јесте", 1.9; "Прије некада се није слободно било сас неком Мађарицом или тако женити", 1.4; "Стари забрањивали да се нека Мађарица ил нека друга вера, да се, да се мешају", 1.4; "Стари .. они су заповедали", 1.6). Ауторитарни актер, тј. преци, конструишу се као аутентични: атрибутима ("Они прави, први", 1.4; "И они су јели тако како прави Срби били, 1.11), предикатима ("Они су тако могли да наше .. српство до сада .. садржиду", 1.4; "Они су, зато су се садржали", 1.6).

У унутарњем убеђивачком дискурсу, који се надовезује, долази до промене наративне перспективе: од опште (треће лице) у личну (прво лице). Везником *али* сигнализира се проблематичност етничке припадности мужа ("Али мој муж је Мад'ар био", 1.20). Ову контрадикцију саговорница решава стратегијом оправдања: и то употребом наратива личног искуства о томе како је њен муж почео да иде у српску цркву. У апстракту наратива, саговорница легитимише свог мужа као особу која је долазила у српску цркву и која се прикључила српској заједници:

—"Али мој је муж Мад'ар био --- Мој је муж Мад'ар био. Али он се прикључ'ио мени и мојој вери. Тако да он је са мном ходо у цркву, није он тако посебно и шта ти ја знадем, ишо. Него је са мном, ми смо заједно ишли". [1.20–24]

Овде је занимљива улога супротног везника *али* који у прво у турнусу [1.20] контрастира аутобиографску референцу са ауторитарним дискурсом, а затим се новим везником *али* аутобиографска референца враћа у однос сагласности са ауторитарним дискурсом. У оријентацијским клаузама саговорница даје податке о наративном хронотопу (време њене младости, и место са јаким симболичким значењем, српски крст и гран-

¹⁴ Термин 'матица' користим јер је широко прихваћен у дискурсу Срба из Мађарске. Употреба овог термина је карактеристична за конвенционални дискурс о мањинским и дијаспоричним заједницама и сугерише идеолошку представу о 'земљи порекла' као 'прародитељу'. Полунаводници сигнализирају управо идеолошку обојеност овог термина. Будући да се концепт дијаспоре у новије време развија у постмодернистичком кључу, употреба овог термина захтева посебну рефлексију, исп. Гавриловић 2007.

ица; 1.24). У главном делу, заплету, описан је догађај када њен муж одлучује да ће ићи са њом у српску цркву:

–"Но сад идемо у цркву / и кад смо дошли до те раскршнице, / саде он да иде на једну страну, ја да идем на другу страну. / Отиђемо неколико корака / --- Он-да с, он тако решио: 'Немо, каже, више никад нећемо ићи на две стране, него на једну страну'" [1.24]

Реферисањем на емоције и понављањем, овај догађај се имплицитно евалуира као посебно значајан за саговорницу:

–"Он погледа за мном, / ја погледам тужно за њим. / И онда, шта је он осетио, / шта сам ја осетила да тако идемо на две стране" [1.24]

Овај пасус добро илуструје динамику унутарњег дијалога између колективне идеологије и идеологије личног избора. Одржање стабилне етничке границе и етничке ендогамије се заступа с позиције ауторитарног дискурса и опште перспективе. Нарушавање границе се заступа с позиције индивидуалног избора и личне перспективе. Ова контрадикција се у исказу [1] решава стратегијом оправдања, која се користи у служби макро-стратегије перпетуације, тј. одбране "старог", традицијског модела:

[1] (С 1, 2001; СГ₁ женско (1936), основна веросиповедна школа, радница, СГ₂ глас из позадине; ИС: МИ)

[1.1] ИС: Е можете за почетак да ми кажете како се зовете, јесте ви пореклом из овог села?

[1.2] СГ₁: Јесте. Моја мама се зове, (плачним гласом) звала Д. С.. Она је из С. породице била, а тата ми је Н., он је С. Н. био.

[1.3] ИС: Аха

[1.4] СГ₁: Јесте. Ето и они су ето тако, они прави, први. Прије некада се није слободно било сас неком Мад' арицом или тако женити. Они су тако могли да наше .. српство до сада .. садржиду јел су само мо-, то је се смело, од стари забрањивали да се нека Мађарица ил нека друга вера, да се, да се мешају.

[1.5] ИС: Аха.

[1.6] СГ₁: Они су, зато су се садржали јел су они је ли стари .. они су заповедали, то није било јели да стар ч'овек не заповеда ништа. Они су то конач'но јели то=

[1.7] СГ₂: {Одох ја, вратићу [се око дванест.]}

[1.8] ИС: [Аха, е добро, добро,] видимо се.

[1.9] СГ₁: =И то је, то, је верс- верски било да Србин са Српкињом [мора,] јесте.

[1.10] ИС: [Аха.]

[1.11] СГ₁: И они су јели тако како прави Срби били, и они су се ето тако састали, јели и.

[1.11] ИС: А колко вас је било деце, [у пород-?]

[1.12] СГ₁: [У нас] троје је било, троје.

[1.13] ИС: А браће и сестре?

[1.14] СГ₁: Уназад, два брата сам имала.

[1.15] ИС: Аха.

[1.16] СГ₁: М. и А., (плаче) они су умрли рано .. Они су млади од шездесет година помрли

(плаче) ***

[1.17] ИС: А с ким сада живите?

[1.18] СГ₁: Ја сад живим сама.

[1.19] ИС: Аха.

[1.20] СГ₁: (плачним гласом) И муж ми је нажалост у шездесет и две године нагло умро. Тако да сам ја остала сама. Оставила ме и брат'а (плаче) ... Е тако. Али мој муж је Мад'ар био.

[1.21] ИС: Аха.

[1.22] СГ₁: Мој је муж Мад' ар био. Али он се прикључ'ио [мени] и мојој вери. Тако=

[1.23] ИС: [Аха]

[1.24] СГ₁: =да он је са мном ходо у цркву, није он тако посебно и шта ти ја знадем, ишо. Него је са мном, ми смо заједно ишли. Тако да, једном је било, кад смо још млади били да смо, ту је што је крст јели, то је било раздвојено. Једна страна била српска, а друга мад'арска. Но сад идемо у цркву и кад смо дошли до те раскршнице, саде он да иде на једну страну, ја да идем на другу страну. Отид'емо неколико корака. Он погледа за мном, ја погледам тужно за њим. И онда, шта је он осетио, шта сам ја осетила да тако идемо на две стране. Онда с, он тако решио: "Немо, каже, више никад нећемо ићи на две стране, него на једну страну." Тако он се добро није разумо, али знав је, да контактирао је да сад шта је у цркви, како је. И тако да је он од тог доба увек са мном заједно долазив.

5.2. Трансформација традиционалног модела

У пасусу [2], такође се одражава сукобљеност идеолошких позиција у односу према мешовитим браковима, али се тај однос решава тако што се традиционални модел трансформише у нови образац "мешовитог" идентитета. У ту сврху саговорница користи два наратива: хабитуални наратив "некад/сад", у којем се износи позиција ауторитарног гласа, и наратив личног искуства, у којем се износи позиција личног избора.

У пасусу [2], антонимија деиктика¹⁵ (временских прилога) *некад/сад* служи као лингвистичко средство за увођење теме о брачној ендогамији и егзогамији [2.1–3]. У оквиру ове антонимије глаголи се користе у не-референцијалном, хабитуалном значењу, тј. означавају радње које су се понављале, па се према томе може говорити само условно о наративној структури, тј. о тзв. хабитуалном наративу.¹⁶ У "хабитуалном" наративу, саговорница прво уводи ауторитарни глас традиције, који везује за прошлост: "Овде се највише до рата удавале, Србин је Српкињу узо. Ма је ишо чак, шта ја знам валда и до Помаза, Калаза, Ловре, јел шта ја знам, јел до Пантелије. Ал и онда је Србин Српкињу тражио или Српкиња Србина тражила, свеједно је ал ишло се." [2.1] Међутим, након тога, саговорница легитимише "нов" модел, и то навођењем низа разлога који су довели до појаве мешовитих бракова: "Сад иду, зато је садек мешовито, јер народ је ишо по фабрикама, па се нашо овде, нашо се сес Мађарицом, нашо се сес, шта ја знам, Тотицом јел Швабицом. Па су се тако ето нашли. И тако се мешовито. Но ишли су на школе" [2.3].

На антонимичну конструкцију "некад/сад", као својеврсни *exemplum* везује се наратив личног искуства о удаји кћерке за Мађара: "На пример и моја И. јелте ишла је на, у Пешту у школу. Тамо је и у колегиј била..." - [2.3]. Позитивна евалуација кћеркиног личног избора је постављена у однос унутарње дијалогичности са претходним ауторитарним дискурсом: "Ал добар је човек, здраво је добар човек" [2.13]; "Вите, да је удала се за Србина, ни онда не би боље прошла, јел овај је добар човек. Поштује је, поштује нас, поштујемо се" [2.17]. Нов модел мешовитог идентитета се афирмише и реферисањем на унуке који знају српски и чувају "српство", и истицањем међусобног уважавања и паралелног прослављања католичких и православних празника.

За разлику од претходног пасуса [1], у коме је мешовити брак представљен као извор личне драме, у овом случају, саговорница је применила трансформативну макро-стратегију којом је "стари" традиционални модел етничке ендогамије трансформисала у "нови" образац мешовитог идентитета.

¹⁵ Термин *деиктик* именује језичке знаке који су лишени референцијалног значења у правом смислу, а чије значење се разумева на основу контекста говорења.

¹⁶ За хабитуале у језику је карактеристична семантичка вредност понављања неке радње или ситуације, за коју се експлицитно или имплицитно везује и семантика учесталости (интензитета) (*исп.* Boneh, Doron 2008, 321). Лабов је сматрао да се хабитуалне структуре не могу сматрати наративима у ужем смислу (Labov, Waletzky н. д., 90).

[2] (С 45, 2008; СГ женско (1923), основна вероисповедна школа, пољопривредница; ИС: МИ)

[2.1] СГ: То знам да ове ови троје мушки су се женили из Тукуље, ал да се Тукуља, удале у Тукуљу којагод' Српкиња то не знам. Не знам. Овде се највише до рата удавале, Србин је Српкињу узо. Ма је ишо чак, шта ја знам валда и до Помаза, Калаза, Ловре, јел шта ја знам, јел до Пантелије. Ал и онда је Србин Српкињу тражио или Српкиња Србина тражила, свеједно је ал ал ишло се. Онда је то тако било, ишло се .. на бучуре,=

[2.2] ИС: Аха.

[2.3] СГ: =храмовне славе. Но тамо се, тамо кад су ишли момци и девојке у госте, тамо су се нашли највише. Није било ди да се над'у ко сад. Сад иду, зато је садек мешовито, јер народ је ишо по фабрикама, па се нашо овде, нашо се сес Мад'арицом, нашо се сес, шта ја знам, Тотицом јел Швабицом. Па су се тако ето нашли. И тако се мешовито. Но ишли су на школе. На пример и моја И. јелте ишла је на, у Пешту у школу. Тамо је и у колегиј била. Била је у колегиј кад је у гимназију ишла. Дали смо је у колегиј кад је на ед'етем ишла. И тамо је у колегиј била. Па да, није била здраво ни код кут'е, не. Код кут'е дошла, шта ја знам, у недељу. Онда вет' је требало да се јави у колегиј. Но вет', увеч'е да се јави. Онда се нашо е један Шв- Мад'ар ил Швабо јел (смех). Јел мати му је права Маџарица, то се калвинкиња зове. Не знам како ви кажете?

[2.4] ИС: Не знам.

[2.5] СГ: Ко је реформатуш вере?

[2.6] ИС: Аха. Ми кажемо ре-, ре- добро, не.

[2.7] СГ: А Мад'а-, а онај отац му је Швабо.

[2.8] ИС: Аха.

[2.9] СГ: Но.

[2.10] ИС: Да.

[2.11] СГ: Па сад он је мешовит (смех)

[2.10] ИС: Да, да.

[2.13] СГ: Ал добар је човек, здраво је добар човек.

[2.14] ИС: А ви нисте имали ништа против?

[2.15] СГ: Па шта, па шта да радим, но.

[2.16] ИС: Да.

[2.17] СГ: Вите, да је удала се за Србина ни онда не би боље прошла јел овај је добар човек. Поштује је, поштује нас, поштујемо се. Ми ид-кад је њев Божић идемо тамо, на Божић, да држимо, и дамо им ч'аст зато што је њево, не. Они, како да кажем, (смех) они су ту сваки крај недеље, увек су ту. Деца су им исто редовна и и српство волу и. Знате, кад је код

нас Божић, Бадње вече, то се тако поји "Рождество" све грми у кут'и тамо (смех) Тамо држимо Бадње веч'е.

[2.18] ИС: Да, да, да.

[2.19] СГ: Па дођу јелте и деца. И деца знају онај "Рождество" и. Пусту гласове, појимо.

[2.20] ИС: Је л' знају српски или не?

[2.21] СГ: Па како не. Па како не би. Па осам година су ишли у српску школу.

У претходна два пасуса, показани су примери који илуструју примену две макро-стратегије перпетуацијске [1] и трансформативне [2] у односу према традиционалној етничкој ендогамнији. Ова два примера указују на то да однос између колективне идеологије етничке ендогамије и индивидуалне идеологије личног избора може бити решен на различите начине, у зависности од тога коју позицију заузима говорник.

6. Закључак

Руралне етничке заједнице Срба у Мађарској након Другог светског рата доживљавају значајне промене у структури својих локалних друштвених мрежа и односу према суштинским питањима етничког идентитета. Традиционални модел етничког идентитета – који се заснива на православној вери, српском властитом имену, матерњем језику и етничкој ендогамији – подвргнут је преиспитивањима. Нагло отварање руралних заједница Срба у Мађарској ка егзогамији утицало је да ова тема постане једно од главних идеолошких језгара дискурса и предмет сталних преговарања.

У конструкцији етничког идентитета, дискурс, као форма друштвене праксе, има средишњу улогу. Посебно наративи личног искуства представљају значајно лингвистичко средство, које саговорници користе како би довели у унутарњи дијалог различите идеолошке позиције, евалуирали социјалне актере, процесе и догађаје, и изнели своју тачку гледишта. На примеру два наратива личног искуства о међуетничким браковима Срба из Чипа у Мађарској, показано је како саговорници могу заузимати различите позиције, од оправдања и перпетуације традиционалног модела који се заснива на стабилној граници и етничкој ендогамији до трансформације традиционалног у нови модел мешовитог идентитета и етничке егзогамије. Указано је да се у оба исказа одржање стабилне етничке границе и етничке ендогамије везује за позицију ауторитарног дискурса, који се приписује прецима и традицији, док се нарушавање етничке ендогамије везује за позицију индивидуалног избора. Тако се ови ис-

кази могу посматрати и као дискурзивни модели за преговарање друштвено осетљивих питања која погађају једну заједницу.

Appendix: конвенције транскрипције

У раду је примењена "вербатим" ("реч за реч") транскрипција, која представља "један-на-један" однос према изговореним речима, тј. труди се да забележи све изговорене исказе, укључујући и погрешке, преклапања, уздахе, итд.. Транскрипти су сегментирани према смени говорних субјеката. Поред уобичајених ортографских знакова: зарез (,), тачка (.), знак узвика (!), знак питања (?), наводника (""), користе се:

ИС истраживач

СГ саговорник / саговорница из Чипа

СГ₁, СГ₂ више саговорника

.. кратка пауза (до 5 секунди)

... дужа пауза (до 10 секунди)

--- изостављање једног дела текста саговорника

*** врло дуга пауза

- цртица се ставља код недовршених речи, нпр. *ре- рекао је*
' мекоћа консонанта; специфичан изговор консонаната *ħ*, *h̥* који се под утицајем мађарског изговарају као палатални плозиви бележим као *t'*, *ð'*; такође бележим и умекашавање африкате *č* као *č'*.

= говор се аутоматски надовезује на претходни турнус

[] преклапање у говору

{ } позадински глас

/ обележава границу између клауза

() паралингвистичко понашање се уноси у заграду, нпр. (смех), (јецање), (уздах), итд.

Primljeno: 24.09.2010.

Prihvaćeno: 28.10.2010.

Литература

Apor, B. 2004. "The Expulsion of the German Speaking Population from Hungary". In *The Expulsion of the 'German' Communities from Eastern Europe at the End of the Second World War*. Working Paper HEC No. 2004 (1), eds. Prauser,

- S., Rees, A., 33–45. Florence: European University Institute. Available at: www.iue.it/PUB/HEC04-01.pdf.
- Bahtin**, Mihail. 1989. *O romanu*. Beograd: Nolit.
- Bakhtin**, Mikhail. 1981. *The Dialogic imagination : Four Esseys*, ed. Holquist, M. Austin: University of Texas Press.
- Barth**, Fredrik. 1975. *Ritual and Knowledge among the Baktaman of New Guinea*. New Haven: Yale University Press.
- Bell**, Allan. 1991. *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.
- Boneh**, Nora, Doron, Edit. 2008. "Habituality and the Habitual Aspect". In *Theoretical and Crosslinguistic Approaches to the Semantics of Aspect*, ed. Rothstein, S., 321–347. Amsterdam: John Benjamins.
- Chafe**, Wallace. 1994. *Discourse, Consciousness, and Time: The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*. Chicago: The University of Chicago Press.
- de Fina**, Anna. 2003. *Identity in Narrative: A Study of Immigrant Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Holmes**, Janet. 1998. Narrative structure: Some contrasts between Maori and Pakeha's story-telling. *Multilingua. Journal of Cross-Cultural and Inter-language Communication* 17 (1): 25–58.
- Ilić**, Marija. 2008. "Oral History: From Autobiographical to 'Collective' Narrative – Serb Oral Discourse on the Expulsion of Germans from Hungary". In *Grenzüberschreitungen. Traditionen und Identitäten in Südosteuropa*. Festschrift für Gabriella Schubert, eds. Dahmen, W., Himstedt-Vaid, P., Ressel, G., 189–203. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- 2010. "'Those were all Serbian villages by the Danube': The Concept of Space in Collective Narratives of the Serbs in Hungary". In *Ottoman and Habsburg Legacies in the Balkans: Language and religion to the North and to the South of the Danube*, ed. Voss, C., 265–289. München: Verlag Otto Sagner.
- Johnstone**, Barbara. 1993. "Community and contest: Midwestern men and women creating their worlds in conversational storytelling". In *Gender and Conversational Interaction*, ed. Tannen, D., 62–80. Oxford: Oxford University Press.
- 2001. "Discourse Analysis and Narrative". In *The Handbook of Discourse Analysis*, eds. Schiffrin, D., Tannen, D., Hamilton, H., 635–649. Blackwell Publishing.
- Labov**, William. 1976. *Language in the Inner City : Studies in the Black English Vernacular*. Oxford: **Basil Blackwell**.
- 1984. Preobražavanje doživljaja u sintakstu pripovjednog teksta. *Revija. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja* 24 (2): 46–78.
- Labov**, William, Waletzky, Joshua. [1967] 2003. "Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience". In *Sociolinguistics. The Essential Rea-*

- dings*, eds. Paulston, C. B., Tucker, G. R., 74–104. Blackwell Publishing. Source: 1967. "Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience". In *Essays on the verbal and visual arts: Proceedings of the 1966 Annual Spring Meeting of the American Ethnological Society*, ed. Helm, J., 12–44. Seattle: University of Washington Press.
- Linde**, Charlotte. 1993. *Life Stories. The Creation of Coherence*. Oxford University Press.
- Milroy**, Lesley. 1987. *Language and Social Networks*. Basil Blackwell.
- Nepszámlálás 2001. <http://www.nepszamlalas.hu/index.html>.
- Pesty**, Frigyes. [1864] 1984. *Pesty Frigyes kéziratoss helynévtárából Pest-Pilis-Solt vármegye és kiegészítések*. Szentendre.
- Petrović**, Ruža. 1985. *Etnički mešoviti brakovi u Jugoslaviji*. Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Polanyi**, Livia. 1979. So What's The Point? *Semiotica* 25 (3/4): 207–241.
- 1984. Što nam mogu reći priče o svijetu svojih pripovedača. *Revija. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja* 24 (2): 79–96.
 - 1985. *Telling the American Story: A Structural and Cultural Analysis of Conversational Storytelling*. Norwood: Ablex.
- Polovina**, Vesna. 1987. *Leksičko-semantička kohezija u razgovornom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.
- Savić**, Svenka. 1993. *Diskurs analiza*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Schiffrin**, Deborah. 1994. *Approaches to Discourse*. Blackwell / Oxford UK / Cambridge USA.
- Stević**, Slobodan. 1997. *Analiza konverzacije*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Schegloff**, Emanuel A. [1997] 2003. "'Narrative Analysis' Thirty Years Later". In *Sociolinguistics. The Essential Readings*, eds. Paulston, C. B., Tucker, G. R., 105–113. Blackwell Publishing. (Source: 1997. "Narrative Analysis" Thirty Years Later. *Journal of Narrative and Life History* 7: 97–106)
- Szilágyi**, József. 2006. *A tőkölí rácok története és népszokásai*. Tököl.
- 2008. *Tőkölí rác történetek*. Tököl.
- Tóth**, Ágnes, Vékás, János. 2005. "Identität und Migration. Ergebnisse aus der ungarischen Volkszählung 2001". In *Jahrbuch für deutsche und osteuropäische Volkskunde*, Hrsg. Mezger, W., Prosser, M., Retterath, H. W., 193–213. Marburg: Elwert Verlag.
- Quasthoff**, Uta, Becker, Tabea (eds.) 2004. *Narrative interaction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Vučković**, Marija. 2004. "Kajkavci u Banatu: lingvistička situacija i polna diferencijacija". U *Скривене мањине на Балкану*, ур. Сикимић, Б., 199–215. Београд: Балканолошки институт САНУ.

- Vékás, János. 2005. "Spectra: National and Ethnic Minorities of Hungary as Reflected by the Census". In *National and Ethnic Minorities in Hungary, 1920–2001*, ed. Tóth, Á., 1–161. New Jersey: Atlantic Research and Publications Inc. Available at: www.mtaki.hu/munkatarsak/vekas_janos_bibliografia_main.html
- Wodak, Ruth, de Cillia, Rudolf, Reisigl, Martin, Liebhart, Karin. 2009. *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh University Press.
- Гавриловић, Љиљана. 2007. "Матица: између мита и стварности". У *Положај националних мањина у Србији*. Зборник радова са научног скупа одржаног 24–26. новембра 2005, ур. Становчић, В., 361–362. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Ивић, Павле. [1956] 1985. *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод у штокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска.
- Илић, Марија. 2003. Чипска свадба у казивању Јелене Љубе Николић. *Етнографија Срба у Мађарској* 4: 49–78.
- Илич, М. 2008. Когда они становятся мы а когда они? Устный дискурс сербов из Венгрии. *Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury* 20: 349–306. (Zbornik radova sa konferencije "Swój – obcy (inny) w językach i kulturach słowiańskich. Problem tożsamości grupowej w Europie" u Lublinu, oktobar 2006)
- Косовац, Мата. 1910. *Српска православна Митрополија карловачка, по подацима од 1905. год.* Српска манастирска штампарија у Карловицма.
- Маловић, Гојко. 2001. Оптирање и иселјавање Срба из села Ловре (Мађарска) у Војводину 1921–1924. *Зборник Матице српске за историју* 63–64: 111–155.
- Матична књига венчаних. *Протокол венчаних цркве храма св. Великомученика Стевана Дечанског у Чипу*, 1806-.
- Николић, Мирослав. 1993. Неке особине говора у Чипу код Будимпеште. *Јужнословенски филолог* 49: 137–153.
- Плотникова, Анна, А. [1996] 2009. *Материјали за етнолингвистическог изучења балканославјанског ареала*. Москва: Институт славјановедeния РАН. [упитник је штампан у руском оригиналу и српском преводу, који следи иза њега: *Materijali za etnolingvističko proučavanje balkansko-slovenskog areala*].
- Прелић, Младена. 1995. *Срби у селу Ловри у Мађарској током XX века*. Будимпешта: Српски демократски савез.
- 1999. Српско-мађарски бракови у Будимпешти и околини. *Етнографија Срба у Мађарској* 2: 106–113.
 - 2001. Матерњи језик код Срба у Мађарској као симбол етничког идентитета. *Етнографија Срба у Мађарској* 3: 98–107.
 - 2007. "Бачки Буњевци: проблем идентитета у историјској и савременој перспективи". У *Положај националних мањина у Србији*.

- Зборник радова са научног скупа одржаног 24–26. новембра. 2005, ур. Становичић, В., 597–605. Београд: Српска академија наука и уметности.
- 2008. *"(Н)и овде (н)и тамо" : концептуализација и симболизација етничког идентитета Срба у Мађарској на крају XX века*. Београд: Етнографски институт САНУ.
- Степановић**, Предраг 1994. *Говори Срба и Хрвата у Мађарској : Штокавско наречје*. Горњи Милановац: Дечје новине / Вукова задужбина / Матица српска.
- Форишковић**, Александар. 1994. "Политички, правни и друштвени односи код Срба у Хабсбуршкој монархији". У *Историја српског народа IV/1*. "Срби у XVIII веку", ур. Гавриловић, С., 233–305. Београд: Српска књижевна задруга.

Primljeno: 24.09.2010.

Prihvaćeno: 28.10.2010.

Marija Ilić

NARRATIVES OF PERSONAL EXPERIENCE AND INTERETHNIC MARRIAGES AMONG THE SERBS IN HUNGARY

In this paper, narratives of the Szigetcsép Serbs on interethnic marriages were analyzed. The narratives were extracted from the interviews that were conducted during the anthropological fieldwork in Szigetcsép, Hungary. Since the Second World War, the Serbs in Hungary have had a very high exogamy rate. Hence, the issue of interethnic marriages turned out to be a subject of constant negotiation, internal dialogism, and ideological dispute. Based on the analysis of two personal experience narratives, the paper attempted to illustrate how interlocutors from Szigetcsép construct internal dialogism, orient themselves and express their points of view with regard to interethnic marriages.

Key words: anthropological linguistics, Serbs in Hungary, field research, interethnic marriages, heteroglossia, narrative of personal experience.